

การศึกษาสภาพของแหล่งเรียนรู้ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
ที่สนับสนุนกระบวนการเรียนการสอนระดับชั้นประถมศึกษา
ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น

A Study of Learning Resource Conditions in Mueang District,
Khon Kaen Province Supporting Learning and Teaching
Process for the Primary School in Khon Kaen Municipality

นิภาพร ชาธรรม¹

Nipaporn Satham

ดร.มาลี กาบมาลา²

Dr. Malee Kabmala

บทคัดย่อ

การศึกษาสภาพของแหล่งเรียนรู้ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นที่สนับสนุนกระบวนการเรียนการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครขอนแก่นพบว่า มีแหล่งเรียนรู้จำนวน 29 แหล่ง แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้นมากที่สุดจำนวน 20 แหล่ง ซึ่งจัดกลุ่มได้ดังนี้ 1) พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ 2) ห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้สำหรับเยาวชน 3) สถานที่สันทอดศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม 4) สถานที่ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม รองลงมาแหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล จำนวน 6 แหล่ง

¹ เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ประจำท้องถิ่น สำนักงานการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น; Librarian Assistant, Education Office Khon Kaen Municipality

² รองศาสตราจารย์ กลุ่มวิชาการจัดการสารสนเทศและการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น ; Associate Professor, Information and Communication Management Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University

ซึ่งจัดกลุ่มได้ดังนี้ 1) ศิลปิน หมอลำ ครูเพลง ครูศิลปะ 2) ปรชาญ์ชาวบ้าน ด้านการร้อง
สรภัญญะ 3) บุคคลสำคัญทางศาสนา หมอพรหมณ์ และแหล่งเรียนรู้ที่เป็นแหล่งสืบทอด
ประเพณี จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ประเพณีออกพรรษา ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีผูกเสี่ยว
ผลการศึกษา พบว่าแหล่งเรียนรู้เหล่านี้ มีเนื้อหา วัตถุประสงค์ สื่อการเรียนรู้ กิจกรรม
หรือวิธีการเรียนรู้ที่สนับสนุนกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งครูผู้สอนสามารถใช้เป็นแหล่ง
สนับสนุนกระบวนการเรียนการสอนมากกว่า 1 กลุ่มสาระและในแต่ละแหล่งเรียนรู้สนับสนุน
สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 24 แห่ง สาระการเรียนรู้
ศิลปะ จำนวน 20 แห่ง สาระการเรียนรู้การงานอาชีพ และเทคโนโลยี จำนวน 17 แห่ง
สาระการเรียนรู้ภาษาไทย จำนวน 15 แห่ง สาระ การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ จำนวน 6 แห่ง
สาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ จำนวน 5 แห่ง สาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ จำนวน
5 แห่ง และสาระการเรียนรู้สุขศึกษา และพลศึกษา จำนวน 4 แห่ง

นอกจากนี้ครูผู้สอนเห็นว่า แหล่งเรียนรู้ทั้ง 3 ประเภท มีเนื้อหา วัตถุประสงค์
สื่อการเรียนรู้ กิจกรรมหรือวิธีการเรียนรู้ที่สนับสนุนกระบวนการเรียนการสอนสามารถใช้
แหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน และใช้สื่อ กิจกรรมต่างๆ ของแหล่งเรียนรู้มาบูรณาการในการ
จัดการเรียนการสอนเนื้อหาในรายวิชาที่สอนในสาระการเรียนรู้ได้ทั้ง 8 สาระ

Abstract

The study found that the total of 29 resources was the place where
men made for 20 resources, it could be grouped as follows: 1) Museums, art
galleries, 2) libraries, learning center for the youth, 3) the place for religious, art,
cultural heritage, 4) the place for science, technology and environment, followed by
6 individual learning resources grouped as follows: 1) Artists, folk singers, music
teachers, art teachers. 2) Local philosophers in the aspect of singing Srpayya.
3) Important people in religion Brahmin doctor and learning resources for three
inherited traditional resources, including the tradition of Buddhist Lent, Songkran
festival, Phuk Siao Tradition.

The findings showed that these learning resources had content, objectives, learning media, activities or learning methods for supporting instructional process that the teacher could use as the resources more than one learning substance group. In each resource, it could be use as the resource for supporting learning substance in social studies, religion and culture for 24 resources, learning substance in art for 20 resources, learning substance in career and technology for 17 resources, learning substance in Thai language for 15 resources, learning substance in Science for 6 resources, learning substance in Mathematics for 5 resources, learning substance in foreign language for 5 resources, and learning substance in health and physical education for four resources.

In addition, teachers perceived that three types of learning substance had content, objectives, learning media, activities or learning methods for supporting instructional process that could be used as learning resources outside classrooms, and used media, activities of learning resources to integrate in instruction in the course for all 8 learning substances.

คำสำคัญ: แหล่งเรียนรู้ กระบวนการเรียนการสอน โรงเรียนประถมศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น

Keywords: Learning Resource, Learning and Teaching Process, Primary School, Khon Kaen Municipality

บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากการสนับสนุนการเรียนการสอนแก่เด็ก และเยาวชนโดยกำหนดให้ศึกษาอย่างน้อย 12 ปี และมุ่งหวังให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ พัฒนาตนเองได้ตามความสามารถ นอกเหนือจากการเรียนในห้องเรียนแล้ว การศึกษาในปัจจุบันยังมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถศึกษาจากแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ได้ เห็นได้จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 กำหนดให้รัฐส่งเสริมการดำเนินงานและจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต

ไม่ว่าจะเป็นห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แหล่งข้อมูล และแหล่งเรียนรู้อย่างพอเพียง เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเข้าศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง (National Education Act B.E. 2542 (1999), 1999)

แหล่งเรียนรู้ถือเป็นกระบวนการเรียนรู้หนึ่งที่ครูผู้สอนบรรจุไว้ในกิจกรรม การเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษา และหลักสูตร โดย กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ และ แสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้นั้น ผู้เรียนจำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนให้สามารถแสวงหา ข้อมูลและสารสนเทศที่น่าเชื่อถือสามารถตัดสินใจในการเลือกใช้ข้อมูลสารสนเทศที่ ถูกต้องและเหมาะสม การที่จะช่วยให้กระบวนการเรียนรู้ประสบความสำเร็จ ผู้เรียนจะต้อง มีความกระตือรือร้นสนใจแสวงหาข้อมูลสารสนเทศต่างๆ จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งในและนอกห้องเรียนตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นแหล่งให้ความรู้แก่คนใน สังคม (Maneepukdee, 2006)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 ได้กำหนดให้แหล่งเรียนรู้ และสาระเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ไว้ในพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ารัฐได้ให้ความสำคัญ แหล่งเรียนรู้ในฐานะองค์ประกอบหนึ่งในกระบวนการเรียนการสอนที่ทั้งครู และ ผู้บริหารโรงเรียนต้องตระหนักและมีการจัดเตรียมให้พร้อม ทั้งนี้ ไม่เพียงแต่ห้องสมุดหรือ แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนเท่านั้น แต่หมายรวมถึงแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งประกอบด้วย สถานที่สำคัญ บุคคลสำคัญ วัฒนธรรม ประเพณี ปรากฏณ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน แหล่งธรรมชาติ และโบราณสถานและวัตถุต่างๆ ทั้งนี้การที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ ศึกษาหาความรู้เพื่อเพิ่มทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิตแล้วยังเป็นการสร้าง จิตสำนึกให้ผู้เรียน รู้จักท้องถิ่นของตนเอง และจากการศึกษางานวิจัยของ Maneepukdee, (2006) ที่ได้ทำการรวบรวมข้อมูลและจัดกลุ่มแหล่งเรียนรู้ที่สนับสนุนกระบวนการเรียน การสอนระดับประถมศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1 ได้แบ่งแหล่งเรียนรู้ ออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้ 1) ประเภทบุคคล 2) แหล่งเรียนรู้ประเภทวัด 3) แหล่งเรียนรู้ ตามธรรมชาติ 4) แหล่งเรียนรู้ประเภทกิจกรรม ศิลปหัตถกรรม การละเล่นพื้นบ้าน และ 5) แหล่งเรียนรู้ประเภทศิลปาจาริก โบราณวัตถุ ประเพณี และจัดกลุ่มแหล่งเรียนรู้จัดกลุ่ม เป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การจัดกลุ่มแหล่งเรียนรู้ตามประเภทของแหล่งเรียนรู้ ประกอบด้วย 1.1 แหล่งเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพ

ทางภูมิศาสตร์ทางด้านสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศตลอดจนประวัติความเป็นมาของสถานที่ต่าง ๆ ที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนนั้นๆ เช่น ถ้ำผาปู่ ถ้ำเพิงดินแก่งคุดคู้ แก่งโดน เป็นต้น 1.2 แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล เป็นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มาจากแหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคลนั้นมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งผู้เรียนสามารถรวบรวม ความเชื่อ ความคิด ปรัชญา ศาสนา คำสอนที่ได้มาปฏิบัติโดยบุคคลสาขาต่างๆ ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ จากประสบการณ์ และ 1.3 แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ประเภทวัด โบราณวัตถุ และแหล่งเรียนรู้ประเภทกิจกรรม ศิลปหัตถกรรม 2) แหล่งเรียนรู้จัดตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ที่สามารถใช้ประกอบการเรียนการสอนได้ทุกกลุ่มสาระทั้ง 8 กลุ่ม ผลการวิเคราะห์พบว่า แหล่งเรียนรู้ที่ใช้สนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ มีจำนวนมากที่สุด

เทศบาลนครขอนแก่น ซึ่งเป็นหน่วยงานสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มียุทธศาสตร์ทางการศึกษา ส่งเสริมให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการศึกษา ได้ให้ความสำคัญและพยายามใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่รอบตัวให้เกิดประโยชน์ ซึ่งแหล่งเรียนรู้ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีอยู่เป็นจำนวนมาก สภาพปัจจุบันของการศึกษาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครขอนแก่นนั้น ฝ่ายกิจกรรมเด็ก และเยาวชน สำนักการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น เป็นผู้กำหนดโครงการการเรียนรู้ขึ้น ในชื่อโครงการเส้นทางสายรุ้ง มีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ โดยนำพาผู้เรียนไปศึกษาเรียนรู้แหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน ซึ่งทางฝ่ายกิจกรรมเด็ก และเยาวชน สำนักการศึกษาเทศบาลนครขอนแก่น เป็นผู้กำหนดแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียนตามเส้นทางในจังหวัดขอนแก่น โดยสำรวจเส้นทางและจัดรถบัส รถมินิบัส และรถหกล้อประจำแต่ละโรงเรียนที่เทศบาลนครขอนแก่นได้มอบให้ตามจำนวนนักเรียนและขนาดของโรงเรียน ซึ่งสำนักการศึกษาจัดทำคู่มือการศึกษาแหล่งเรียนรู้ขึ้นพื้นฐานในจังหวัดขอนแก่น ให้ครูผู้สอนในโรงเรียนในสังกัดเทศบาลทั้ง 11 โรงเรียน นำนักเรียนไปทัศนศึกษาโดยจัดตารางหมุนเวียนกันในแต่ละระดับชั้น ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง และทำการจดบันทึกในแบบฝึกปฏิบัติจากการมอบหมายของครูผู้สอน เช่น ความรู้ที่ได้รับจากแหล่งเรียนรู้จากการฟังวิทยากร บุคคลสำคัญ หรือนักปราชญ์ และนำองค์ความรู้ที่ได้รับจดบันทึกส่งครูผู้สอน และครูผู้สอนสามารถประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนว่าได้รับประโยชน์ และความรู้จากแหล่งเรียนรู้นั้นๆ ด้านใดบ้าง สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันอย่างไร

ซึ่งกระบวนการเรียนการสอนขั้นสุดท้ายครูผู้สอนจะทำหน้าที่ในการสรุป และประเมินผล
การใช้แหล่งเรียนรู้ แต่กระนั้นเป็นเพียงกระบวนการศึกษาแหล่งเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน ที่ทำให้
ผู้เรียนทราบเพียงข้อมูลข้างต้นของแหล่งเรียนรู้ว่ามีแหล่งเรียนรู้อะไรบ้าง มีเนื้อหาภายใน
แหล่งเรียนรู้อย่างไร และประโยชน์ที่ได้รับเท่านั้น แต่ไม่สามารถตอบโจทย์ของครูผู้สอน
ได้ว่าสภาพของแหล่งเรียนรู้ที่นักเรียนไปศึกษานั้น นำมาใช้สนับสนุนกระบวนการเรียน
การสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 สาระ ซึ่งอาจสนับสนุนการเรียนการสอนได้เพียง
1 สาระการเรียนรู้ หรือได้มากกว่า 1 สาระการเรียนรู้หรือไม่ ดังนั้น เพื่อให้การศึกษา
แหล่งเรียนรู้ของนักเรียนได้ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญ
ของการศึกษาแหล่งเรียนรู้โดยทำการรวบรวมข้อมูลของแหล่งเรียนรู้ และศึกษาสภาพของ
แหล่งเรียนรู้ที่สนับสนุนกระบวนการเรียนการสอนในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เพื่อให้
ครูผู้สอนมีข้อมูลของแหล่งเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่าง
เหมาะสม ให้ครอบคลุมกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม ที่สนับสนุนกระบวนการเรียนการ
สอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพของแหล่งเรียนรู้ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นที่สนับสนุน
กระบวนการเรียนการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาเฉพาะแหล่งเรียนรู้ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ทั้งหมดจำนวน 29
แหล่ง และนำแหล่งเรียนรู้ มาทำการศึกษาสภาพของแหล่งเรียนรู้ที่สนับสนุนกระบวนการ
เรียนการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครขอนแก่นโดยครูผู้สอน
8 กลุ่มสาระ ที่นักเรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้กรอบแนวคิดของ Ministry of Education (2001) ในการจำแนกประเภทแหล่งเรียนรู้ ซึ่งได้แบ่งประเภทของแหล่งเรียนรู้ออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ หมายถึง สถานที่ที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์มาตลอดจนให้ความสำคัญต่อการใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนประกอบด้วย

1.1 แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ แม่น้ำ ป่าไม้ ภูเขา ทะเล หิน ดิน แร่ เป็นต้น

1.2 แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ ห้องสมุด โรงเรียน สวนสัตว์ สถานประกอบการ วัด พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬาและนันทนาการ โบราณสถาน โบราณวัตถุ

2) แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล หมายถึง ผู้นำทางความคิด ผู้นำการอนุรักษ์ มีความรู้ความสามารถพิเศษ มีผลงานที่โดดเด่นที่เป็นที่ยอมรับในระดับจังหวัด และสามารถนำความรู้และประสบการณ์มาพัฒนาสร้างสรรค์ และเผยแพร่แก่สังคมส่วนรวมได้ โดยจำแนกประเภทของบุคคล ได้แก่

2.1 ศิลปิน หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางด้าน ศิลปะ ดนตรีชนิดต่างๆ

2.2 ปราชญ์ชาวบ้าน หมายถึง บุคคลที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้อาวุโสที่มีความรู้ ความชำนาญด้านต่างๆ เช่น ความรู้ด้านประวัติศาสตร์

2.3 บุคคลสำคัญทางศาสนา หมายถึง ผู้ที่สังคมให้การยอมรับ และศรัทธาว่ามีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดศาสนาให้ผู้คน และชุมชนยอมรับ

2.4 นักเขียน/นักประพันธ์ หมายถึง ผู้ที่มี ทักษะ หรือความเชี่ยวชาญในการประพันธ์ หรือเขียนหนังสือจนเป็นที่ยอมรับในสังคม

3) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นแหล่งสืบทอดประเพณี กิจกรรม และความเชื่อ พิธีกรรมต่าง ๆ วัฒนธรรมศิลปหัตถกรรม แหล่งศาสนาที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม และวิถีชีวิตในอดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน วรรณกรรมท้องถิ่น ศิลปะพื้นบ้าน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ เป็นต้น

การศึกษาสภาพของแหล่งเรียนรู้ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ของ Office of the Education Council (2000) ที่ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนการสอนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ประกอบด้วย เนื้อหา/รายละเอียดของแหล่งเรียนรู้ที่สนับสนุนวัตถุประสงค์ และสาระการเรียนรู้ กิจกรรม/วิธีการจัดการเรียนรู้ภายในแหล่งเรียนรู้ที่เชื่อมโยงสาระการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ เช่น เอกสาร นิทรรศการ

วิธีการดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยทั้งสิ้น 393 คน ผู้วิจัยได้ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง 116 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา เครื่องมือในการศึกษาสภาพของแหล่งเรียนรู้แบ่งออกเป็น 2 ชุด ดังนี้

ชุดที่ 1 แบบเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพของแหล่งเรียนรู้ ผู้วิจัยทำการสำรวจและรวบรวมสภาพของแหล่งเรียนรู้ในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ทั้งจากสำนักงานโยธาธิการ และผังเมืองจังหวัดขอนแก่น และข้อมูลจากสำนักการศึกษาเทศบาลนครขอนแก่น จำนวน 29 แห่ง เพื่อให้ได้ชื่อแหล่งเรียนรู้ และสถานที่ที่ตั้งของแหล่งเรียนรู้

ชุดที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นของครูผู้สอนที่มีต่อแหล่งเรียนรู้ ที่สนับสนุนกระบวนการเรียนการสอน ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการรวบรวมสภาพของแหล่งเรียนรู้ ทั้ง 29 แห่ง ทำการสรุปประเภทของแหล่งเรียนรู้ และเนื้อหาของแหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ ที่สนับสนุนกระบวนการเรียนการสอนและพัฒนาเครื่องมือ เพื่อสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของครูผู้สอนที่มีต่อแหล่งเรียนรู้ที่สนับสนุนกระบวนการเรียนการสอน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาเอกสารที่เป็นข้อมูลขั้นพื้นฐานของแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ได้แก่ รายชื่อของแหล่งเรียนรู้ สถานที่ตั้งของแหล่งเรียนรู้ รายละเอียดของแหล่งเรียนรู้ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เพื่อนำข้อมูลพื้นฐานดังกล่าวมาเป็นประเด็นในการรวบรวม และศึกษาสภาพของแหล่งเรียนรู้

2. การรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยทำการสอบถามข้อมูลเชิงลึกโดยการเก็บข้อมูลจากสถานที่จริง และทำการสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้ จากนั้นนำแบบศึกษาสภาพแหล่งเรียนรู้ที่ได้จากการรวบรวม และแยกประเภทมาทำการสรุปวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของครูผู้สอนที่มีต่อแหล่งเรียนรู้ที่สนับสนุนกระบวนการเรียนการสอน และนำข้อมูลที่ได้มาประมวลผล

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมแหล่งเรียนรู้ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยจำนวนข้อมูล ดังนี้

1. การจำแนกประเภทและจัดกลุ่มแหล่งเรียนรู้ที่สนับสนุนการเรียนการสอนในกลุ่มสาระ 8 สาระ ดังต่อไปนี้

ประเภทแหล่งเรียนรู้	สนับสนุนกลุ่มสาระการเรียนรู้
1) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น 1.1) โรงเรียนเมืองขอนแก่น 1.2) ห้องสมุดเด็กสวนดอกคูณและห้องสมุดสวนรัชดานุสรณ์ 1.3) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น 1.4) ห้องสมุดประชาชน 1.5) อุบัติภัณฑ์ (วัดไชยศรี) 1.6) หอศิลป์วัฒนธรรม (มข.) 1.7) หอศิลป์วัฒนธรรม (ม.ภาคฯ) 1.8) ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง	ภาษาไทย
2) แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล 2.1) ราตรี ศรีวิไล 2.2) วันดี พลทองสถิตย์ 2.3) เคน ดาเหลา 2.4) ธรรมรงค์ แก้วโบราณ 2.5) สังวาล จำปาทอง 2.6) พุทธา นามหาวล	
3) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นแหล่งสืบทอดกิจกรรม ศิลปหัตถกรรม ประเพณี 3.1) ประเพณีผูกเสี่ยว และเทศกาลไหม	
1) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น 1.1) ห้องสมุดเด็กสวนดอกคูณและห้องสมุดเด็กสวนรัชดานุสรณ์ 1.2) บะขาม ชุมชนต้นแบบ 1.3) พิพิธภัณฑ์เงินตรา 1.4) ห้องสมุดประชาชน 1.5) สหกรณ์ โคนม ท่าพระ	คณิตศาสตร์

ประเภทแหล่งเรียนรู้	สนับสนุนกลุ่ม สาระการเรียนรู้
1) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น 1.1) ศูนย์วิทยาศาสตร์ 1.2) ห้องสมุดเด็กสวนดอกคูณ และห้องสมุดเด็กสวน รัชดานุสรณ์ 1.3) บะขามชุมชนต้นแบบ 1.4) ศูนย์พัฒนาประมงน้ำจืด 1.5) ห้องสมุดประชาชน 1.6) ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง	วิทยาศาสตร์
1) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น 1.1) โฮงมูนมั่งเมืองขอนแก่น 1.2) ห้องสมุดเด็กสวนดอกคูณและห้องสมุด สวนรัชดานุสรณ์ 1.3) พิพิธภัณฑ์เงินตรา 1.4) หอศิลป์วัฒนธรรม (มข.) 1.5) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ 1.6) สิมอีสาน (วัดป่าแสงอรุณ) 1.7) พระมหาธาตุ วัดหนองแวง 1.8) ห้องสมุดประชาชน 1.9) สิมโบราณ (วัดโพธิ์ศรี) 1.10) อุโบสถ (วัดไชยศรี) 1.11) ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง 1.12) พิพิธภัณฑ์ไพร่ผืนชัย 1.13) หอศิลป์ วัฒนธรรม (ม.ภาคฯ) 1.14) ศูนย์เยาวชนและครอบครัว 1.15) ศูนย์การเรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียง	สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม
2) แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล 2.1) ราตรี ศรีวิไล 2.2) วันดี พลทองสถิตย์ 2.3) เคน ดาเหลา 2.4) ธรรมรงค์ แก้วโบราณ 2.5) สังวาล จำปาทอง 2.6) พุทธา นามหานวล	
3) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นแหล่งสืบทอดกิจกรรม ศิลปหัตถกรรม ประเพณี 3.1) ประเพณีออกพรรษา 3.2) ประเพณีสงกรานต์ 3.3) ประเพณีผูกเสี่ยว เทศกาลไหม	
1) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น 1.1) ห้องสมุดเด็กสวนดอกคูณ และห้องสมุดสวนรัชดานุสรณ์ 1.2) ห้องสมุด ประชาชน 1.3) ศูนย์เยาวชนและครอบครัว 1.4) ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจ พอเพียง	สุขศึกษาและ พลศึกษา

ประเภทแหล่งเรียนรู้	สนับสนุนกลุ่ม สาระการเรียนรู้
1) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น 1.1) โฮงมูนมังเมืองขอนแก่น 1.2) ห้องสมุดเด็กสวนดอกคูณและห้องสมุด สวนรัชดานุสรณ์ 1.3) หอศิลป์วัฒนธรรม (มข.) 1.4) พิพิธภัณฑ์สถานแห่ง ชาติขอนแก่น 1.5) สิมอีสาน (วัดป่าแสงอรุณ) 1.6) พระมหาธาตุวัดหนองแวง 1.7) ห้องสมุดประชาชน 1.8) สิมโบราณ (วัดโพธิ์ศรี) 1.9) ซูบแต้ม (วัดไชยศรี) 1.10) พิพิธภัณฑ์ไพร่ชน 1.11) ศูนย์เยาวชนและครอบครัว	ศิลปศึกษา
2) แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล 2.1) ราตรี ศรีวิไล 2.2) วันดี พลทองสถิตย์ 2.3) เคน ดาเหลา 2.4) ธรรมรงค์ แก้วโบราณ 2.5) สังวาล จำปาทอง 2.6) พุทธา นามหาวล	
3) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นแหล่งสืบทอดกิจกรรม ศิลปหัตถกรรม ประเพณี 3.1) ประเพณีออกพรรษา 3.2) ประเพณีสงกรานต์ 3.3) ประเพณีผูกเสี่ยว เทศกาลไหม	
1) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น 1.1) ห้องสมุดเด็กสวนดอกคูณและห้องสมุดสวนรัชดานุสรณ์ 1.2) บะขามชุมชน ต้นแบบ 1.4) ศูนย์เยาวชนและครอบครัว 1.4) หอศิลป์วัฒนธรรม (มข.) 1.5) ศูนย์ ICT 1.6) ศูนย์พัฒนาประมงน้ำจืด 1.7) ห้องสมุดประชาชน 1.8) หอศิลป์วัฒนธรรม (ม.ภาคฯ) 1.9) ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง	การงานอาชีพและ เทคโนโลยี
2) แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล 2.1) ราตรี ศรีวิไล 2.2) วันดี พลทองสถิต 2.3) เคน ดาเหลา 2.4) ธรรมรงค์ แก้วโบราณ 2.5) พุทธา นามหาวล	
3) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นแหล่งสืบทอดกิจกรรม ศิลปหัตถกรรม ประเพณี 3.1) ประเพณีออกพรรษา 3.2) ประเพณีสงกรานต์ 3.3) ประเพณีผูกเสี่ยว เทศกาลไหม	
1) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น 1.1) โฮงมูนมังเมืองขอนแก่น 1.2) ศูนย์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ 1.3) ห้องสมุด ประชาชน 1.4) ห้องสมุดเด็กสวนดอกคูณและห้องสมุดสวนรัชดานุสรณ์ 1.5) พิพิธภัณฑ์ไพร่ชน	ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 สาระมีแหล่งเรียนรู้ที่สนับสนุนกระบวนการเรียนการสอนในแต่ละกลุ่มสาระ ซึ่งแหล่งเรียนรู้บางแหล่งสามารถซ้ำในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ได้ เนื่องจากเนื้อหาในแหล่งเรียนรู้นั้น ครอบคลุมมากกว่า 1 สาระการเรียนรู้ และกลุ่มสาระบางกลุ่มมีเพียงประเภทแหล่งเรียนรู้เดียวที่สอดคล้อง โดยสามารถสรุปตามกลุ่มสาระดังนี้

สาระภาษาไทย มีแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระแยกเป็น แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น จำนวน 8 แหล่ง แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล จำนวน 6 คน และแหล่งเรียนรู้ที่เป็นแหล่งสืบทอดกิจกรรม ศิลปหัตถกรรม ประเพณี จำนวน 1 ประเพณี

สาระคณิตศาสตร์ มีแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระแยกเป็น แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น จำนวน 5 แหล่ง

สาระวิทยาศาสตร์ มีแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระแยกเป็น แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น จำนวน 6 แหล่ง

สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระแยกเป็น แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น จำนวน 15 แหล่ง แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล จำนวน 6 คน และแหล่งเรียนรู้ที่เป็นแหล่งสืบทอดกิจกรรม ศิลปหัตถกรรม ประเพณี จำนวน 3 ประเพณี

สาระสุขศึกษาและพลศึกษา มีแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระแยกเป็น แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น จำนวน 4 แหล่ง

สาระศิลปศึกษา มีแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระแยกเป็น แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น จำนวน 11 แหล่ง แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล จำนวน 6 คน และแหล่งเรียนรู้ที่เป็นแหล่งสืบทอดกิจกรรม ศิลปหัตถกรรม ประเพณี จำนวน 3 ประเพณี

สาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศมีแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระแยกเป็น แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น จำนวน 9 แหล่ง แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล จำนวน 5 คน และแหล่งเรียนรู้ที่เป็นแหล่งสืบทอดกิจกรรม ศิลปหัตถกรรม ประเพณี จำนวน 3 ประเพณี

สาระภาษาต่างประเทศ มีแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระแยกเป็น แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น จำนวน 5 แหล่ง

นอกจากนี้ยังจำแนกแหล่งเรียนรู้ จำนวน 29 แหล่ง ตามสภาพแหล่งเรียนรู้ ดังนี้

1) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น จำนวน 20 แหล่ง ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งที่เป็นสถานที่สำคัญทางศาสนา และสถานที่แสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น พิพิธภัณฑ์ และห้องสมุด เป็นต้น ซึ่งจัดกลุ่มได้ดังนี้

1.1) พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ ได้แก่

- โฮงมูนมั่งเมืองขอนแก่น
- พิพิธภัณฑ์เงินตรา (ธนาคารแห่งประเทศไทย)
- หอศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น
- พิพิธภัณฑ์ปรมณีย์ขอนแก่น
- ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.2) ห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้สำหรับเยาวชน ได้แก่

- ห้องสมุดเด็กสวนดอกคูณ ห้องสมุดเด็กสวนรัชดานุสรณ์
- ห้องสมุดประชาชนเฉลิมพระเกียรติฯ
- ศูนย์เยาวชน และครอบครัว เทศบาลนครขอนแก่น

1.3) สถานที่สืบทอดศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม

- สิมอีสาน (วัดป่าแสงอรุณ)
- พระมหาธาตุแก่นนคร อนุสรณ์สถานวัดหนองแขวงพระอารามหลวง
- สิมโบราณ วัดโพธิ์ศรี
- อุบถัม วัดไชยศรี
- ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์หลักเมือง

1.4) สถานที่ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม

- ศูนย์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์
- บะขามชุมชนต้นแบบ
- ศูนย์พัฒนาประมงน้ำจืด จังหวัดขอนแก่น
- ศูนย์ ICT ตลาดสดเทศบาลนครขอนแก่น
- สหกรณ์โคนมท่าพระ
- ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง มหาวิทยาลัยชีวิตตำบลพระลับ

2) แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล จำนวน 6 คน พบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีความสามารถในด้านศิลปวัฒนธรรม อีสาน เป็นทั้งศิลปิน ปราชญ์ชาวบ้าน และหมอพราหมณ์ ซึ่งแหล่งเรียนรู้ข้างต้นมีส่วนเกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันของผู้เรียน แบ่งประเภทดังต่อไปนี้

2.1) ศิลปิน หมอลำ ครูเพลง ครูศิลปิน

- นางราตรี ศรีวิไล (หัวหน้าคณะหมอลำ)
- นางวันดี พลทองสถิตย์ (หัวหน้าคณะหมอลำ)
- นายเคน ดาเหลา (หมอลำกลอน)
- นายธรรมรงค์ แก้วโบราณ (ครูสอนศิลปิน)

2.2) ปราชญ์ชาวบ้าน ด้านการร้องสรภัญญะ

- นางสังวาลย์ จำปาทอง (สรภัญญ์พื้นบ้าน)

2.3) บุคคลสำคัญทางศาสนา หมอพราหมณ์

- นายพุทธา นามหานวล (หมอพราหมณ์)

3) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นแหล่งสืบทอดกิจกรรม ศิลปหัตถกรรม ประเพณีการเล่นพื้นเมือง จำนวน 3 แห่ง โดยส่วนใหญ่เป็นงานประเพณีที่เกิดขึ้นทุก ๆ ปีในจังหวัดขอนแก่น ที่สืบทอดกัน มาช้านาน ได้แก่

3.1) ประเพณีออกพรรษาใต้ประทีปโคมไฟและวิถีอีสาน

3.2) ประเพณีสงกรานต์ถือน้ำหัวเหนียว และบั้งแก่นนคร

3.3) ประเพณีผูกเสี่ยว และงานเทศกาลไหม

การประเมินสภาพแหล่งเรียนรู้ที่สนับสนุนกระบวนการเรียนการสอน ผลการประเมินสภาพแหล่งเรียนรู้ที่ครูผู้สอนทำการประเมินแหล่งเรียนรู้ที่สนับสนุนกระบวนการเรียนการสอน สรุปผลดังต่อไปนี้

แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น ผลการศึกษาพบว่า แหล่งเรียนรู้จำนวน 20 แห่ง สนับสนุนกระบวนการเรียนการสอนได้ร้อยละ 100.00 และ โดยส่วนใหญ่สนับสนุนกระบวนการเรียนการสอน 5 กลุ่มสาระ ได้แก่ ภาษาไทย ศิลปะ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม การงานอาชีพและเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ และมีแหล่งเรียนรู้เพียง 2 แห่ง สนับสนุนการเรียนการสอนทั้ง 8 กลุ่มสาระ ได้แก่ ห้องสมุดเด็กสวนดอกคูณ และห้องสมุดเด็กสวนรัชดานุสรณ์ และห้องสมุดประชาชน โดย 10 แห่ง ที่เหมาะสำหรับผู้เรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 ได้แก่ โฮงมูนมังเมืองขอนแก่น พิพิธภัณฑ์สถาน

แห่งชาติขอนแก่น พิพิธภัณฑ์ไปรษณีย์ขอนแก่น ห้างสมุดเด็กสวนดอกคูณ ห้างสมุดเด็กสวนรัชดานุสรณ์ ห้างสมุดประชาชน ลิมอีสาน (วัดป่าแสงอรุณ) พระธาตุแก่นนครอนุสรณ์สถานวัดหนองแขวงอารามหลวง ลิมโบราณ (วัดโพธิ์ศรี) ศูนย์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์บะขามชุมชนต้นแบบและ 10 แห่ง ที่เหมาะสำหรับผู้เรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 และสนับสนุนการเรียนการสอนใน 8 กลุ่มสาระ ได้แก่ พิพิธภัณฑ์เงินตรา (ธนาคารแห่งประเทศไทย) หอศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม (ม.ภคย) ศูนย์เยาวชนและครอบครัว อุบลแต้ม วัดไชยศรี ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์หลักเมือง ศูนย์พัฒนาประมงน้ำจืด ศูนย์ ICT ตลาดสดเทศบาลนครขอนแก่น สหกรณ์โคนมท่าพระ ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง มหาวิทยาลัยชีวิตตำบลพระลับ

นอกจากนี้ยังพบว่า แหล่งเรียนรู้มีกิจกรรมการเรียนรู้ และมีการจัดทำสื่อในการเรียนรู้ ประกอบด้วย วิทยากร แผ่นพับ สื่อนิทรรศการ ภาพวาด การแสดง เป็นต้น

แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล ผลการวิจัยพบว่า แหล่งเรียนรู้ จำนวน 6 แห่ง สนับสนุนกระบวนการเรียนการสอนได้ร้อยละ 100.00 และสนับสนุนกระบวนการเรียนการสอนใน 4 กลุ่มสาระ ได้แก่ ภาษาไทย สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ศิลปะ การงานอาชีพ โดยมี 2 แหล่งที่เหมาะสำหรับผู้เรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 ได้แก่ นายธรรมรงค์ แก้วโบราณ และนายพุทธา นามหาวล และมี 4 แหล่ง ที่เหมาะสำหรับผู้เรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 ได้แก่ นางราตรี ศรีวิไล นางวันดี พลทองสถิตย์ นายเคน ดาเหลา และนางสังวาล จำปาทอง

กิจกรรมการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้คำกล่าวมีการบรรยาย ฝึกปฏิบัติ การเรียนร้องรำ แต่งเนื้อร้อง และมีการจัดทำสื่อในการเรียนรู้ ประกอบด้วย ศิลปิน เทปเสียง เอกสารการสอน เนื้อเพลง เนื้อสรวักญะ เป็นต้น

แหล่งเรียนรู้ที่เป็นแหล่งสืบทอดกิจกรรม ศิลปหัตถกรรม ประเพณี การละเล่นพื้นเมือง ผลการวิจัยพบว่า แหล่งเรียนรู้ จำนวน 3 แห่ง สนับสนุนกระบวนการเรียนการสอนได้ ร้อยละ 100.00 และสนับสนุนกระบวนการเรียนการสอนใน 8 กลุ่มสาระ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะศึกษา การงานอาชีพ และเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ ซึ่งทั้ง 3 แหล่งเหมาะสำหรับผู้เรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 ได้แก่ ประเพณีออกพรรษาได้ประทับโคมไฟ และวิถีอีสาน ประเพณีสงกรานต์ถนนข้าวเหนียว และ บึงแก่นนคร และประเพณีผูกเสี่ยวและงานเทศกาลไหม

แหล่งเรียนรู้มีกิจกรรมการเรียนรู้โดยการศึกษาด้วยตนเอง เรียนรู้จากสถานที่จริง ถาถามตอบจากวิทยากร หรือผู้รู้ และมีการจัดทำสื่อในการเรียนรู้ ประกอบด้วย นิทรรศการ การแสดง การออกกร้าน เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาสภาพของแหล่งเรียนรู้ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นที่สนับสนุนกระบวนการเรียนการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครขอนแก่นพบว่า แหล่งเรียนรู้จำนวน 29 แหล่ง แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น มีมากที่สุดจำนวน 20 แหล่ง ซึ่งจัดกลุ่มได้ดังนี้ 1) พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ 2) ห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้สำหรับเยาวชน 3) สถานที่สืบทอดศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม 4) สถานที่ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม รองลงมาแหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล จำนวน 6 แหล่ง ซึ่งจัดกลุ่มได้ดังนี้ 1) ศิลปิน หมอลำ ครูเพลง ครูศิลปะ 2) ปราชญ์ชาวบ้าน ด้านการร้องสรภัญญะ 3) บุคคลสำคัญทางศาสนา หมอพรหมณ์ และแหล่งเรียนรู้ที่เป็นแหล่งสืบทอดประเพณี จำนวน 3 แหล่ง ได้แก่ ประเพณีออกพรรษา ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีผูกเสี่ยว ผลการศึกษา พบว่า ซึ่งจะเห็นได้ว่า แหล่งเรียนรู้เหล่านี้ มีเนื้อหา วัตถุประสงค์ สื่อการเรียนรู้ กิจกรรมหรือวิธีการเรียนรู้ที่สนับสนุนกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งครูผู้สอนสามารถใช้เป็นแหล่งสนับสนุนกระบวนการเรียนการสอนมากกว่า 1 กลุ่มสาระ ในแต่ละแหล่งนั้นสามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ได้มากกว่า 1 กลุ่มสาระ พบว่า เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สนับสนุนสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 24 แหล่ง สาระการเรียนรู้ศิลปะ จำนวน 20 แหล่ง สาระการเรียนรู้การงานอาชีพ และเทคโนโลยี จำนวน 17 แหล่ง สาระการเรียนรู้ ภาษาไทย จำนวน 15 แหล่ง สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ จำนวน 6 แหล่ง สาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ จำนวน 5 แหล่ง สาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ จำนวน 5 แหล่ง และสาระการเรียนรู้สุขศึกษา และพลศึกษา จำนวน 4 แหล่ง

นอกจากนี้ครูผู้สอนเห็นว่า แหล่งเรียนรู้ทั้ง 3 ประเภท มีเนื้อหา วัตถุประสงค์ สื่อการเรียนรู้ กิจกรรมหรือวิธีการเรียนรู้ที่สนับสนุนกระบวนการเรียนการสอนสามารถใช้แหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน และใช้สื่อ กิจกรรมต่างๆ ของแหล่งเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนเนื้อหาในรายวิชาที่สอนในสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 สาระ

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Maneepukdee (2006) ที่ศึกษาเรื่อง การรวบรวมข้อมูลและจัดกลุ่มแหล่งเรียนรู้ที่สนับสนุนกระบวนการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1 ได้แบ่งแหล่งเรียนรู้ออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้ 1) ประเภทบุคคล 2) แหล่งเรียนรู้ประเภทวัด 3) แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ 4) แหล่งเรียนรู้ประเภทกิจกรรม ศิลปหัตถกรรม การละเล่นพื้นบ้าน และ 5) แหล่งเรียนรู้ประเภท ศิลปิน โบราณวัตถุ ประเพณี และจัดกลุ่มแหล่งเรียนรู้จัดกลุ่มเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การจัดกลุ่มแหล่งเรียนรู้ตามประเภทของแหล่งเรียนรู้ ประกอบด้วย 1.1 แหล่งเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพทางภูมิศาสตร์ ทางด้านสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศตลอดจนประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสถานที่ต่างๆ ที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนนั้นๆ เช่น ถ้ำผาปู่ ถ้ำเพิงดิน แก่งคุดคุ้ แก่งโดน เป็นต้น 1.2 แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล เป็นการใช้อนุภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มาจากแหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคลนั้นมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งผู้เรียนสามารถรวบรวม ความเชื่อ ความคิด ปรัชญา ศาสนา คำสอนที่ได้มาปฏิบัติโดยบุคคลสาขาต่างๆ ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ จากประสบการณ์ และ 1.3 แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ประเภทวัด โบราณวัตถุ และแหล่งเรียนรู้ประเภทกิจกรรม ศิลปหัตถกรรม 2) แหล่งเรียนรู้จัดตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ที่สามารถใช้ประกอบการเรียนการสอนได้ ทุกกลุ่มสาระทั้ง 8 กลุ่ม ผลการวิเคราะห์พบว่า แหล่งเรียนรู้ที่ใช้สนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ มีจำนวนมากที่สุด

แหล่งเรียนรู้เหล่านี้มีศักยภาพที่จะสนับสนุนการเรียนการสอน โดยครูสามารถนำมาใช้เป็นแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน และใช้สื่อ กิจกรรมต่างๆ ของแหล่งเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนเนื้อหาในรายวิชาที่สอน เพื่อความเหมาะสมและสอดคล้องกลุ่มสาระการเรียนรู้ เห็นได้จากข้อเสนอแนะของครูผู้สอนที่ทำการประเมินศักยภาพแหล่งเรียนรู้ ทั้ง 29 แหล่ง โดยแหล่งเรียนรู้ที่มีลักษณะเด่นแยกตามประเภท ได้แก่

แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น ส่วนใหญ่เป็นแหล่งประเภทพิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ ตัวอย่าง โฮงมูนมั่งเมืองขอนแก่น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น มีเนื้อหาวัตถุประสงค์ เป็นแหล่งศึกษา ภาษา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น วิถีชีวิตของคนอีสาน และประวัติความเป็นมาของการตั้งเมืองขอนแก่น ซึ่งสนับสนุนกระบวนการเรียนการสอนในสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและ

วัฒนธรรม สาระภาษาต่างประเทศ และมีความเหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6

แหล่งเรียนรู้ประเภทห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ ตัวอย่าง ห้องสมุดเด็กสวนดอกคูณ และห้องสมุดเด็ก สวนรัชดานุสรณ์เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้สำหรับเด็ก เยาวชนด้วยการอ่าน ซึ่งสนับสนุนกระบวนการเรียนการสอนในสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 สาระ คือ สาระการเรียนรู้ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ และมีความเหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6

นอกจากนี้แหล่งเรียนรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ตัวอย่าง บะขามชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมในชุมชน และการผลิตน้ำมันไบโอดีเซล โดยชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งสนับสนุนกระบวนการเรียนการสอนในสาระการเรียนรู้ สาระวิทยาศาสตร์ สาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี สาระคณิตศาสตร์ และสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีความเหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6

แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล ส่วนใหญ่มีความเชี่ยวชาญด้านศิลปะ การแสดง หมอลำ การแต่งเพลง ปราชญ์ชาวบ้าน หมอพราหม์ ซึ่งจังหวัดขอนแก่นมีศิลปินที่มีความเชี่ยวชาญด้านหมอลำ ซึ่งได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ เช่น นายเคน ดาเหลา ความเชี่ยวชาญด้านการแต่งกลอนลำสด ลำเต้ยและลำเบ็ดเตล็ดอื่นๆ รวมถึงสำนวนผญา แบบอีสาน ด้านครุศิลปะนายธรรมรงค์ แก้วโบราณ ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มี ความเชี่ยวชาญด้านจิตรกรรม ประติมากรรม ปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ด้านหมอพราหม์ ตัวอย่าง นายพุทธา นามหาวลมีความเชี่ยวชาญด้านพิธีกรรมการสู่ขวัญ การทำบายศรี ซึ่งสนับสนุนกระบวนการเรียนการสอนในสาระภาษาไทย สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระศิลปะ และสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี

แหล่งเรียนรู้ที่เป็นแหล่งสืบทอดประเพณี กิจกรรม และความเชื่อพิธีกรรมต่างๆ วัฒนธรรมศิลปหัตถกรรมประเพณีที่เป็นจุดเด่นของจังหวัดขอนแก่น คือ ประเพณีผูกเสี่ยว และเทศกาลไหมมีสาระสำคัญคือเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ คำว่า เสี่ยว หมายถึง เพื่อนรัก เพื่อนสนิท ซึ่งเดิมจังหวัดขอนแก่นใช้การบายสีสู่ขวัญผูกข้อต่อมือ ในการต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง เพื่อให้ผู้มาเยือนเกิดความคุ้นเคย เป็นเพื่อน พี่น้องกัน

จึงเป็นที่มาของประเพณีผูกเสี่ยว นอกจากนี้การรวมเทศกาลใหม่เข้าไปด้วย เนื่องจากชาวขอนแก่นมีการเลี้ยงไหม เพื่อทอผ้าไหมเป็นอาชีพหลังการเก็บเกี่ยวจึงนำมารวมอยู่ในประเพณีเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

- 1) ผลการศึกษางานวิจัยข้างต้นทำให้ครูผู้สอนสามารถนำแหล่งเรียนรู้ไปใช้บูรณาการในการเรียนการสอนที่ตรงกับรายวิชาที่สอน และตรงกับระดับชั้นของผู้เรียน
- 2) เทศบาลนครขอนแก่น และสำนักงานพื้นที่การศึกษาเขต 1 สามารถนำการศึกษาแหล่งเรียนรู้ข้างต้นบรรจุไว้ในหลักสูตรการสอนของโรงเรียนระดับประถมศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งเรียนรู้ที่สนับสนุนการเรียนการสอนแต่ละแหล่งเรียนรู้ว่ามีศักยภาพ และตรงตามหลักสูตรที่ใช้ในการเรียนการสอนของสถานศึกษา
- 2) ควรศึกษาประเมินผลสัมฤทธิ์จากการใช้แหล่งเรียนรู้แต่ละแห่งเพื่อนำมาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนใช้สอน

เอกสารอ้างอิง

- Maneepukdee, Kritsanuruk, (2006). **Data collection and categorization of learning resources which support teaching and learning process in primary education in educational region I office, Loei Province.** An Independent Study Report for the Master of Arts in Library and Information Science, Graduate School, Khon Kaen University.
- National Education Act B.E. 2542 (1999).** (1999). Bangkok: Office of the National Education Commission Office of the Prime Minister Kingdom of Thailand.
- Ministry of Education. (2001). **The Basic education core curriculum B.E.2544 (A.D. 2001).** Bangkok: The Ministry.

Office of the Education Council. (2000). **Handbook of selected prototype learning resources**. Bangkok: The Office.